

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Історичний факультет
Кафедра етнології та краєзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з науково-педагогічної та навчальної роботи
Історичний факультет
Тарас ПШЕНИЧНИЙ
2021 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
Краєзнавчої практики

для студентів

галузь знань **03 Гуманітарні науки**
спеціальність **032 Історія та археологія**
освітній рівень **перший (бакалаврський)**
освітня програма **Історія України та культурна антропологія
(з поглибленим вивченням іноземних мов)**

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2021 /2022
Семестр	8
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	диференційований залік

Викладач: Гончаров Олександр Петрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2021

Розробники:

Гончаров Олександр Петрович, кандидат історичних наук, доцент кафедри етнології та краєзнавства;

Данилевич Аліса Петрівна, кандидат історичних наук, асистент кафедри етнології та краєзнавства

ЗАТВЕРДЖЕНО

Завідувач кафедри етнології та краєзнавства

_____ Валерій КАПЕЛЮШНИЙ
(підпис)

Протокол № 13 від «30» 06 2021 р.

Схвалено рішенням Вченої ради історичного факультету

Протокол від «31» серпня 2021 року № 1

Голова Вченої ради історичного факультету
_____ Іван ПАТРИЛЯК
(підпис)

«31» серпня 2021 року

Схвалено науково-методичною комісією історичного факультету

Протокол № 7 від «26» серпня 2021 року

Голова науково-методичної комісії
_____ (Терес Н.В.)
(підпис)

«29» серпня 2021 року

ВСТУП

1. Мета практики – практики є поглиблення знань студентів у царині історико-краєзнавчих дисциплін, закріплення та застосування теоретичних знань, отриманих студентами в процесі навчання; удосконалення навичок студентів-істориків в оволодінні методикою краєзнавчого дослідження; формування фахівців-істориків.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

2.1. *Знати* найважливіші факти, події та процеси історичного минулого України, мати базові знання з історичного джерелознавства, історичного краєзнавства, української етнології.

2.2. *Володіти* навичками джерельної критики, історичного аналізу, встановлення причинно-наслідкових зв'язків.

2.3. *Вміти* аналізувати джерела та праці з історико-краєзнавчої та етнологічної проблематики.

2.4. *Вміти* застосовувати знання та навички під час практичної роботи.

3. Анотація практики:

Краєзнавча практика є невід'ємною складовою частиною навчального процесу. У відповідності з навчальним планом студенти історичного факультету ОС «бакалавр» освітньої програми «Історія України та культурна антропологія» проходять краєзнавчу практику у 8 семестрі. Проходження практики є обов'язковою для студентів. Тривалість краєзнавчої практики становить 3 тижні (3 кредити ЄКТС).

Практика умовно поділяється на дві частини: пасивну (ознайомлювальну) і активну.

Під час проходження *пасивної практики* студенти знайомляться з внутрішнім розпорядком роботи баз практики, організаційною структурою, планами роботи та діяльністю краєзнавчих відділів, кабінетів краєзнавства, музеїв даних закладів, беруть участь у заходах, які проводяться цими установами, роботі гуртків краєзнавчого напрямку тощо. Працівниками закладів (баз практики) проводяться для студентів ознайомлювальні лекції, екскурсії тощо.

В особливих умовах проходження практики (карантинних обмежень тощо) пасивна практика здійснюється за окремою програмою, яка передбачає ознайомлювальні онлайн-лекції, екскурсії та ін., які проводять для студентів-практикантів фахівці краєзнавчих установ (баз практики), визначених наказом про практику.

Під час проходження *активної практики* керівники залучають студентів до виконання індивідуальних робіт в установах та на досліджуваних об'єктах. Тож пропонується у програмі структура практики є радше рекомендацією, а не імперативною інструкцією, що вимагає чіткого виконання.

В особливих умовах проходження практики студенти обирають тему краєзнавчого дослідження (з переліку, запропонованого кафедрою етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, або запропонованих базами практики). В залежності від складності теми, студенти-практиканти можуть виконувати також групові завдання. За необхідністю студенти в межах групи діляться на підгрупи. Завданнями як індивідуальних, так і групових досліджень можуть бути: проведення краєзнавчого дослідження певної місцевості, населеного пункту, вулиці, пам'ятки чи групи пам'яток; вивчення політичного, економічного і культурного розвитку певної території (району), населеного пункту; створення історичних описів території, населеного пункту; складання краєзнавчої бібліографії території, району, населеного пункту; вивчення життя і діяльності краєзнавців та написання їх біографій; вивчення діяльності окремих трудових колективів, організацій і установ, закладів науки, освіти, культури, громадських організацій; вивчення життя та діяльності відомих людей, що проживають чи проживали в даній місцевості; запис спогадів очевидців та ведення хронології історичних подій; вивчення сучасного стану збереженості пам'яток історії та культури на даній території; створення

реєстру пам'яток історії та культури певної території; відстеження незаконної забудови історичних місцевостей; вивчення місцевих народних промислів, традицій, свят та обрядів, мовних особливостей, топоніміки; фіксація зразків пісенно-поетичної спадщини та фольклору певної місцевості; розробка екскурсійного маршруту на певній території або підготовка і проведення екскурсії в історичному чи краєзнавчому музеї; участь у роботі учнівського гуртка краєзнавчого напрямку в закладах позашкільної роботи; проведення анкетування з краєзнавчих проблем; участь у підготовці та проведенні наукових та громадських краєзнавчих заходів.

Практика проходить на визначених кафедрою етнології та краєзнавства за участю Київської міської організації Національної спілки краєзнавців України базами практики – державних наукових установах історичного профілю, закладах туристсько-краєзнавчого напрямку та позашкільної роботи з учнівською молоддю у місті Києві, музеях тощо (між університетом і базами практики укладаються договори про проходження студентами практики). В окремих випадках з дозволу деканату студенти можуть проходити практику в регіонах за місцем проживання (в історико-культурних заповідниках, обласних центрах туризму і краєзнавства учнівської молоді, обласних та районних історичних і краєзнавчих музеях, шкільних музеях).

Станом на 2021-2022 н.р. базами практики є: підрозділи історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка (кафедра етнології та краєзнавства, міжкафедральна навчальна лабораторія «Центр підводної археології, археологічних та етнографічних досліджень», Музей історії університету); Національна історична бібліотека України (Відділ історичного краєзнавства); Музей історії міста Києва; Київська міська організація Національної спілки краєзнавців України; Київський центр дитячо-юнацького туризму, краєзнавства та військово-патріотичного виховання (Краєзнавчо-екскурсійний відділ); Центр позашкільної роботи Святошинського району м. Києва (Зразковий музей історії Святошинського району).

Відповідальними за проведення практики є викладачі кафедри етнології та краєзнавства, закріплені за кожною групою.

В особливих умовах проходження практики (карантинних обмежень тощо) краєзнавча практика може проводитися у дистанційному режимі (з використанням засобів синхронної та асинхронної комунікації).

Методичне забезпечення практики здійснює кафедра етнології та краєзнавства історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час практики студент-практикант є членом колективу краєзнавчої групи, або може виконувати завдання індивідуально. Він повинен повністю виконувати завдання, передбачені програмою практики, забезпечувати високу якість виконання робіт, неухильно дотримуватися правил внутрішнього розпорядку установи-бази практики та техніки безпеки, своєчасно скласти звіт про проходження практики та надати інші супутні документи. Керівники від профілюючої кафедри перебувають на практиці разом зі студентами, організують роботу практикантів, перевіряють хід виконання програми практики, ставлення практикантів до роботи, дотримання правил внутрішнього розпорядку. Керівники практики в разі порушення практикантом програми і порядку проходження практики повідомляють завідувача кафедри (декана факультету) та керівника відповідної установи-бази практики.

4. Завдання (навчальні цілі) полягають у поглибленні та закріпленні знань студентів з вивчених теоретичних курсів, зокрема історичного краєзнавства; простеженні зв'язку краєзнавства з іншими науковими та навчальними дисциплінами; поглибленні знань з методики краєзнавчих досліджень, здобутті навичок застосування методів краєзнавчих досліджень для вивчення історії окремих регіонів, населених пунктів, історичних пам'яток, родоводів тощо; придбанні навичок класифікації краєзнавчих досліджень за основними

напрямами (історичне краєзнавство, географічне, літературне, бібліотечне та ін.); ознайомленні з літературними, довідниковими, бібліографічними та ін. джерелами краєзнавства; ознайомленні з основними організаційними формами краєзнавства (наукове, громадське, освітянське); ознайомленні з внутрішньою структурою та діяльністю Національної спілки краєзнавців України, державних наукових установ історичного профілю, закладів туристсько-краєзнавчого напрямку, центрів позашкільної роботи, краєзнавчих музеїв тощо; оволодінні навичками роботи з керівництва учнівським гуртком в закладах позашкільної роботи; оволодінні первинними навичками професійної екскурсійної, пошукової та інших видів робіт.

5. Результати навчання за дисципліною:

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)		Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
Код	Результат навчання			
1.1.	Знати краєзнавчу термінологію.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 1	5
1.2.	Знати основні праці з методики, історії краєзнавчих досліджень та краєзнавчого руху в Україні.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 2	5
1.3.	Знати класифікацію краєзнавчих джерел, методику роботи з історичними джерелами.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 3	5
1.4.	Знати методику краєзнавчого дослідження.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 2	10
2.1.	Вміти використовувати різноманітні джерела інформації, аналізувати тематичну літературу.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 3	5
2.2.	Вміти вести дослідницьку роботу: застосовувати методи краєзнавчих досліджень для вивчення історії окремих регіонів, населених пунктів, історичних пам'яток, родоводів тощо.	практичне заняття	Індивідуальне завдання 4	10
3.1.	Самостійно здійснити краєзнавче дослідження (певної місцевості, населеного пункту, пам'ятки тощо).	практичне заняття	Індивідуальне завдання 5	30
3.2.	Підготувати звіт про проходження практики		звіт	10
3.3.	Захистити звіт по практиці		Звіт (залік)	20

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання ОКЗ0

Результати навчання дисципліни (код) Програмні результати навчання (назва)	1.1.	1.2.	1.3.	1.4.	2.1.	2.2.	3.1.	3.2.	3.3.
ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.	+	+		+	+	+		+	+
ПРН 9. Мати навички організації практичного вирішення питань історичної пам'яті та охорони матеріальної й нематеріальної культурної спадщини України.	+		+	+	+	+	+		
ПРН 12. Здійснювати комунікацію з професійних питань з представниками наукових, громадських, релігійних і національно-культурних організацій і спільнот.	+	+	+		+		+	+	+

7. Схема формування оцінки.

7.1 Форми оцінювання студентів:

1. Індивідуальне завдання 1: РН 1.1. – 5 балів/ 3 бали.
 2. Індивідуальне завдання 2: РН1.2., 1.4. – 15 балів/ 9 балів.
 3. Індивідуальне завдання 3: РН1.3., 2.1. – 10 балів/ 6 балів.
 4. Індивідуальне завдання 4: РН 2.2. –10 балів/ 6 балів.
 5. Індивідуальне завдання 5: РН 3.1. – 30 балів/ 10балів.
 6. Підготовка звіту: РН 3.2. –10 балів/ 6 балів.
- підсумкове оцінювання: захист звіту (залік) – 20 балів / 12 балів.

7.2 Організація оцінювання:

Контроль знань студента здійснюється за модульно-рейтинговою системою.

Зміст практики поділений на 2 змістових модулі. Перший модуль включає у себе ознайомлення з діяльністю закладів, установ, організацій краєзнавчого профілю, набуття практичних навичок пошукової краєзнавчої роботи. Другий змістовий модуль включає набуття навичок аналізу проведеної роботи, підготовку (оформлення) практичної роботи (краєзнавчого дослідження) та складання звіту про проходження практики.

Оцінка успішності студента здійснюється у двох формах: поточний контроль (оцінка участі студента-практиканта у роботі краєзнавчих установ, оцінка за практичну роботу (краєзнавче дослідження) та звіт про проходження практики) і підсумковий контроль (оцінка захисту звіту/залік).

Студент-практикант отримує від безпосереднього керівника практики індивідуальні завдання, що визначає місце, характер та обсяг роботи, або самостійно обирає тему краєзнавчого дослідження. За своєчасне та якісне виконання індивідуального завдання студент-практикант несе особисту відповідальність. Кожне індивідуальне завдання оцінюється керівником практики, сума оцінок за індивідуальні завдання та виконану практичну роботу (краєзнавче дослідження) складає оцінку за поточний контроль.

Не пізніше як за 5 днів після закінчення терміну практики студенти подають на кафедру етнології та краєзнавства **характеристику**, підписану керівником установи – бази практики й завірену печаткою установи (у цьому документі в загальних рисах характеризується проходження студентом практики, пропонується оцінка за практику (за національною шкалою)) та складають **письмовий звіт**, який повинен бути підписаний керівниками практики від кафедри та бази практики (у звіті відображається: місце і термін проходження практики; види і зміст виконаних робіт; висновки про практику і пропозиції щодо її удосконалення).

Крім звіту студенти-практиканти, котрі виконували конкретне краєзнавче дослідження, подають на кафедру оформлену згідно існуючих вимог до наукової роботи **практичну роботу** в письмовому (друкованому) вигляді та на електронних носіях. Обсяг практичної роботи має складати в середньому 10–20 сторінок тексту. В залежності від складності теми дослідження, наявності матеріалу, обсяг практичної роботи може бути дещо меншим або більшим від зазначених параметрів. Робота повинна бути завізована керівником від бази практики. До тексту роботи, відповідно до її теми, можуть бути додані *електронні носії* із записами опитувань респондентів, *фотографії* та інший зібраний студентом-практикантом під час практики краєзнавчий матеріал, який здається до архіву кафедри. Студенти, котрі розробляли екскурсійний маршрут, здають *карту-схему екскурсійного маршруту* та *опис маршруту* з інформацією про екскурсійні об'єкти розробленої (проведеної) ними екскурсії або *індивідуальний текст* екскурсії з підписом керівника від бази практики. Студенти, котрі допомагали керівникам учнівських гуртків в закладах позашкільної роботи, подають повний *план-конспект* розробленого (проведеного) ними заняття, завізованого керівником від бази практики.

Практична робота повинна бути виконана на належному рівні, відповідно оформлена – текст роботи повинен мати наскрізну нумерацію сторінок, аркуші повинні бути зшиті (скріплені), або в папці.

Після закінчення терміну практики, яка проводилась в особливих умовах, у 5-ти денний термін студенти надсилають засобами електронного зв'язку керівнику практики від факультету та безпосередньому керівнику (від кафедри етнології та краєзнавства) наступні документи: **письмовий звіт**, де відображається: термін проходження практики; види і зміст виконаних робіт; висновки студента-практиканта щодо проведення практики і пропозиції щодо її удосконалення та **практичну роботу**, оформлену згідно існуючих вимог до наукової роботи, про що йшлося вище.

Керівником практики оцінюється якість практичної роботи, якість, повнота та оформлення звіту.

Підсумки історико-краєзнавчої практики підводяться на засіданні кафедри етнології та краєзнавства.

Виконання студентами програми практики оцінюється диференційовано, при цьому беруться до уваги якість оформлення звіту та зміст практичної роботи, зібраний краєзнавчий матеріал, пропозиції керівників практики, характеристика від бази практики. Захист практики (звіту) організується на профільюючій кафедрі протягом перших десяти днів 8 семестру.

Під час захисту звіту студент отримує 4 залікових питання, що стосуються безпосереднього змісту звіту. Кожне питання оцінюється у 5 балів. Студент, який дав повну відповідь на ці питання, додає у свій актив отриману суму балів, що додається до балів, набраних студентом за результатами поточного контролю.

Результати проходження практики оцінюються за 100-бальною шкалою.

<u>Змістовий модуль 1</u> Участь у науково-пошуковій роботі краєзнавчих установ	<u>Змістовий модуль 2</u> Підготовка (оформлення) практичної роботи (краєзнавчого дослідження) та складання звіту про проходження практики	Захист звіту (залік)
45 залікових балів (максимум)	35 залікових балів (максимум)	20 балів

Умовою допуску до захисту звіту є отримання студентом під час семестрового оцінювання не менше ніж 40 балів (*критично-розрахунковий мінімум*). При цьому обов'язковим є успішне виконання індивідуальних робіт, передбачених робочою програмою практики та написання звіту. **Рекомендований мінімум** для допуску до захисту звіту – **48 балів**.

При простому розрахунку отримаємо:

	Кількість балів за проходження практики	Захист звіту	Підсумкова оцінка
<i>Рекомендований мінімум</i>	48	12	60
Максимум	80	20	100

У випадку відсутності студента з поважних причин відпрацювання та перездачі індивідуальних завдань, захист звіту здійснюється відповідно до чинних нормативних документів університету.

7.3 Шкала відповідності оцінок

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

8. Структура практики.

№ п/п	Номер і назва теми	Кількість годин
Частина 1. Участь у науково-пошуковій роботі краєзнавчих установ		
1	Тема 1. Вступна лекція на базі проведення практики. Знайомство з історією установи, структурою, її фондами. Інструктаж з техніки безпеки. Інформація про зміст практики, мету і очікувані результати.	4
2	Тема 2. Історико-географічне (краєзнавче) та етнографічне районування України.	4
3	Тема 3. Джерела та пам'ятки краю. Методика роботи з літературою та джерелами.	8
4	Тема 4. Методика дослідження населеного пункту.	4
5	Тема 5. Вивчення розвитку краєзнавчого руху в регіоні, населеному пункті.	4
6	Тема 6. Музеї, бібліотеки, громадські організації та їх внесок у дослідження краю.	8
7	Тема 8. Краєзнавча діяльність туристично-екскурсійних закладів та установ.	4
8	Тема 8. Заклади освіти краю та їх внесок у розвиток шкільного краєзнавства.	4
9	Тема: 9 Генеалогія та біографістика в системі краєзнавчих досліджень.	8
Частина 2. Підготовка (оформлення) практичної роботи (краєзнавчого дослідження) та складання звіту про проходження практики		40
Частина 3. Захист звіту		2
ВСЬОГО		90

Загальний обсяг 90 год.

9. Рекомендовані джерела:

Основна:

1. Актуальні питання виявлення і дослідження пам'яток історії та культури (на матеріалах зводу пам'яток історії та культури України). – К., 1999. У2-х част.
2. *Бабарицька В.К., Короткова А.Я., Малиновська О.Ю.* Екскурсознавство та музеєзнавство: навчальний посібник. 2-ге вид. – Київ, 2012.
3. *Бондаренко Г.В., Кихтюк В.В.* Історична топоніміка: навч. посіб. – Луцьк, 2012.
4. *Глушко М.* Методика польового етнографічного дослідження. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2008.

5.Грінченко Г.Г. Усна історія: методичні рекомендації з організації дослідження: Для студ. і аспірантів. – Х., 2007.

6.Легун Ю.В. Селянська генеалогія. – Вінниця, 2006.

7.Основи краєзнавства: підруч. для студ. закладів вищ. освіти / НАН України, Національна спілка краєзнавців України; за ред. О. П. Реєнта; вид. 2-ге, доп. – Київ, 2021.

8.Родовід: науково-метод. посіб. / упоряд. В.В.Томазов. – К., 2000.

9.Прокопчук В.С. Шкільне краєзнавство. Навчальний посібник. – К., 2011.

Додаткова:

1.Біографічна традиція та наукова біографія в історії і сучасності України. – К., 1996.

2.Верменич Я. В. Адміністративно-територіальний устрій України: еволюція, сучасний стан, проблеми реформування. У 2-х ч. – К., 2009.

3.Войтенко В. Теорія і практика шкільного краєзнавства // Краєзнавство. – 2000. –№1 – 2. – С.195 – 201.

4.Галасюк С.С., Нездоймінов С.Г. Організація туристичних подорожей та екскурсійної діяльності: навчальний посібник. – Київ, 2013.

5.Глушко М. Історико-етнографічне районування України: сучасний стан і наукові перспективи // Народна творчість та етнологія. – 2018. – № 3. – С. 9–21.

6.Гревс І. Місто як предмет краєзнавства (публікація С. Вакулишина) // Краєзнавство. – 2000. – № 1-2. – С.81– 82.

7.Заремба С.З. Українське пам'яткознавство: історія, теорія, сучасність. – К., 1995.

8.Історичне джерелознавство: Підручник / Я. Калакура та ін. – К., 2002.

9.Історичне краєзнавство. Навч. посібник. – Ч. 1. – Львів, 2006, Ч. 2. – Львів, 2011.

10.Історичне краєзнавство в системі освіти України: здобутки, проблеми, перспективи: Наук. збірник. – Кам.-Подільський, 2002.

11.Краєзнавча діяльність бібліотек. Методичний посібник. – К., 2002.

12.Куделко С.М. Методи історичного дослідження в краєзнавстві // Історія України. Маловідомі імена, події, факти. – К., 1999. – Вип.8. – С. 335 – 337.

13.Макарчук С.А. Історико-етнографічні райони України: навч. посіб. – Львів, 2012.

14.Покоłodна М.М. Організація екскурсійної діяльності : підручник. – Харків, 2017.

16.ХІІ Всеукраїнська наукова історико-краєзнавча конференція «Освітнянське краєзнавство: досвід, проблеми, перспективи», присвячена 200-річчю від дня народження українських просвітителів І. Вагилевича та М. Шашкевича (6–7 жовтня 2011 року). Збірник матеріалів. – Івано-Франківськ, 2011.